

VÄSTGÖTA BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Välkommen att läsa Västgötabygden!

Tycker du att tidningen är läsvärd,
prenumerera gärna!
Ett årsabonnemang kostar 150 kr

Vid minst 10 ex. (i samma beställningslista)
rabatteras priset till 130:-/ ex.

Listan skickas till Västergötlands Hembygdsförbund,
Box 15, 534 21 VARA

E-post: vasterg.hembygdsf@telia.com.
Avgiften erläggs på en inbetalning till Västergötlands
Hembygdsförbunds bankgiro 378-5383.

Redaktionskommittén

VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete, natur- och kulturminnesvård utgiven av Västergötlands Hembygdsförbund

Nr 4

Årgång 74

2019

Årets
Hembygdsförening!

Välkomna
till ...

... Skara
Gille!

Ann-Britt, Tommy och Erik hälsar oss välkomna
på trappan till Båtsmanshuset i Skara.

HKH Kronprinsessan Victoria

Västergötlands Hembygdsförbunds beskyddarinna

Bilden ovan är tagen vid Kronprinsessans vandring i Västergötland i september 2017.

Kungliga Hovstaterna

Foto: Raphael Stecksén, Copyright: Kungahuset.se

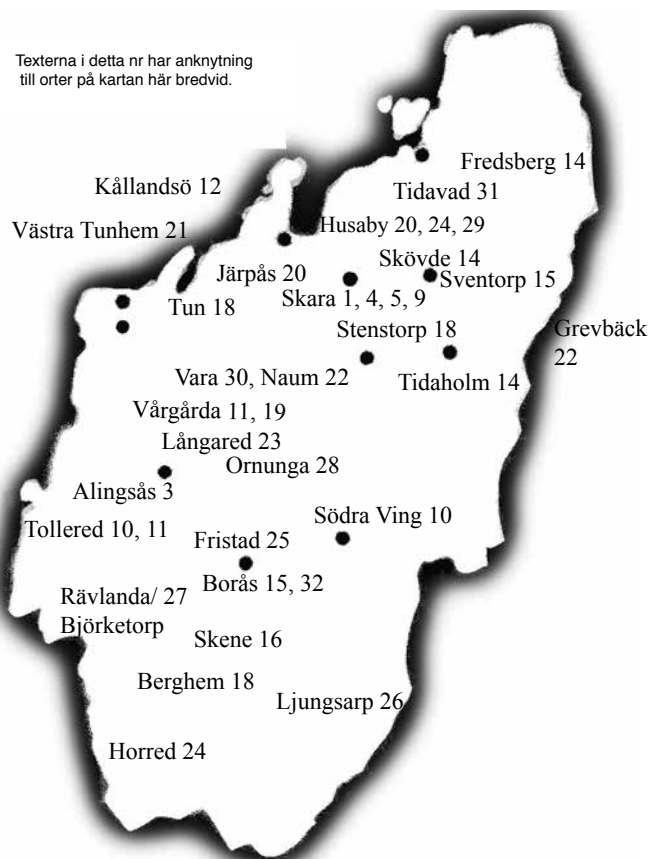
VÄSTGÖTA- BYGDEN

Tidskrift för hembygdsarbete,
natur- och kulturminnesvård.
Medlemstidskrift för
Västergötlands Hembygdsförbund
Årgång 74

Utkommer med 6 nummer per år
Avgift 2019 150:-

Texterna i detta nr har anknytning
till orter på kartan här bredvid.

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Tankar i tiden	4
Skara Gille, en pigg 70-åring	5
Kyrkan i Skara återanvändes	9
Kerstin och Yngve hedrades i Södra Ving	10
Triss i historia	11
100-årsjubileum på Källandsö	12
Landsbygdens dag i Fredsberg	14
Bästa sättet att befrias från västgötars besök	15
Profilen Bengt-Göran Andersson, Skene	16
Munkabo, Ekbacken, en nobelpristagare	18
Tankar från bögda	19
Nationaldagen firas	20
Midsommarfirande i Västra Tunhem	21
Jubileer i Grevbäck och Naum	22
Långaredselever besökte Ruus hembygdsgård ..	23
Sockenvandring i Horred	24
Vi gratulerar Ann-Britt Boman	25
Vandring och ekumenik i Ljungarsarp	26
Höhässjning och gökotta i Rävlanda	27
Festlig eftermiddag i Ornunga	28
Bondens marknad i Husaby	29
Varabor i bild	30
Redaktionen	31

Redaktör och ansvarig utgivare:

Monika Moberg Kilefors, Norra Bergvägen 16 B,
541 32 Skövde. Tel: 070 64 25 670.

E-post: redvastgotab@gmail.com

Tryck: Åtta.45 Infomedia, Vårgårda 2019.

Sex nummer per år med utgivning i slutet av februari,
april, juni, augusti, oktober och november.

Manus senast: 10/1, 10/3, 10/5, 10/7, 10/9 och 10/10.

ISSN 0346-4954 www.hembygd.se/vastergotland

Helt ideellt

Vår tidning är ganska unik. Vi som gör tidningen jobbar helt ideellt. Vi är en redaktionskommitté på tio personer som träffas ett par, tre gånger per år och har samråd om innehållet. Ur den gruppen är vi tre (se sidan 31) som har det direkta ansvaret att det kommer ut sex nr av Västgötabygden per år.

Vill du prenumerera eller har en adressförändring, ring till Eva Mann, telefon 0512-105 50, kontorstid på torsdagar 9-15 eller e-post: vasterg.hembygdسف@telia.com I det här numret är vi 28 skribenter och fotografer som hjälpts åt. Ingen av oss får något arvode, vi gör det för att glädja andra och oss själva.

Ordföranden har ordet!

Sommar – tid för hembygdsevenemang!

Vi har lämnat årets stämma i Axvall med uppdrag och framtida inriktningar tillfälligt bakom oss och nu är alla hembygdsevenemangen aktuella. Sommartid innebär att vi alla visar upp oss, våra hembygdsgrändar och vår verksamhet från nationaldagsfirande till höstmöten och skördefester.

Jubileer i Alingsås och Borås

Alingsås kommun firar 400 år under 2019. Främst är det arrangemang den 21 september, men 14 hembygdsgrändar och naturreservat i kommunen har gått ihop via kretsen och kommer alla att ha Öppet hus söndagen den 25 augusti kl 11 – 16 med ett så kallat Familjerally. Vi kan presentera nya utställningar, kvarnvisningar, soldattorp, naturreservat och gamla hantverk, exempelvis bastabinne, för att dels fira kommunen, dels visa upp vår hembygdsrörelse.

Borås stad firar sina 400 år 2021 och då planerar vi att förlägga vår årsstämma dit i maj för att delta i firandet.

Nya satsningar på gårdar och museer

Bjärke Hembygdsförening har i Stora Mellby en mekanisk verkstad och ett traktormuseum. Speciellt det sistnämnda har haft det trångt och nu även förlorat uppställningslokaler. Därför har man nu planerat för en nybyggnad för särskilt lokalt tillverkade EPA-traktorer. Ett arv och olika bidrag har sökts av föreningen, och man avvaktar nu kommunens byggnadslov för att kunna starta.

Vårgårda Hembygdsförening bygger ett nytt museum i den gamla skolan. De gamla samlingarna har tagits bort och nu planeras det för nya miljöer och åskådligare visningar, vilket är ett jättearbete.

Svältornas Fornminnesförening, som är Västergötlands äldsta hembygdsförening, tillhör också Vårgårda kommun. Föreningen har just invigt nya lokaler för servering, kök och toaletter för att underlätta sommarens arrangemang och ge bättre service till besökare. Under juli månad har föreningen sommarsamlingar med visningar och föredrag, som alla avslutas i den gamla kyrkan med helgmålsbön. Flest besökare blir det nog till spelmansstämman den 9–11 augusti, med konserter och workshops samt även ett skivsläpp med musik från Ornunga.

I slutet av juli och början av augusti kommer även alla slätterdagar och efterföljande gillen. Jag har glädjen att sitta med i en beredningsgrupp under länsstyrelsen, som varje år ger pris till bästa slätterängsskötare, och i år gick priset till Lidköpings Naturskyddsförening för arbetet på Österplana vall på Kinnekulle.

De har även givit ut en bok – Blommande vallar – som beskriver arbetet med att rädda ängsarter och biotoper.

Skara, Uddevalla och Borås

Ni är alla välkomna till Västgötadagen och hantverksmässan i Skara Fornby den 14 september, då vi får mycket att se samt även författarbesök.

Den 10 oktober är det samverkansdag på museet i Uddevalla om PrismaVG, dit vi hoppas många föreningsrepresentanter kommer. Likaså lördagen den 12 oktober är det sedvanlig textilkurs i Borås, som i fjol blev uppskattad och fulltecknad (se annons sidan 32).

Utvärderingsträffar i höst

Vi ämnar i vinter inbjuda representanter från er i föreningarna för att informera om ny verksamhet och samarbete med Västarvet och landskapsobservatoriet men framför allt utvärdera den kretsbyggnad som nu har startat på 22 platser i Västergötland.

Hur kan vi alla bidra till att dessa möten blir givande? Vilka samarbetspartners bjuder vi in? Studieförbundet Vuxenskolan? Kommunen? Vilka skall vara med i kretsen? Utvecklingsarbete som ”dialogduken” i samarbete med SV?

Sven-Åke Mökander

Tankar i tiden ...

Så här i semestertider finns det många som längtar bort. Man planerar resor både långt och kort. Några reser enbart för att njuta av ledighet, sol och bad. Många försöker att kombinera resandet med kulturella upplevelser av skiftande slag. Vi skaffar oss minnen för livet.

Men när jag sitter på min altan här hemma i Skara och tittar ut över gräsmattan, funderar jag: ”Är gräset grönare på andra sidan?” Visst får man många minnesvärda upplevelser under resor till när och fjärran. Men vi i Skara Gille har de senaste åren mer och mer lagt fokus på vår egen sida av staketet. Vi använder begreppet ”turista hemmave”.

*... vi i Skara Gille ...
använder begreppet
"turista hemmave" ...*

Småstaden Skara har, precis som de flesta andra orter runt omkring oss, mycket att erbjuda i närområdet. Det visar inte minst arbetet med att samla in underlag för inlägg i Bygdebånd och PrismaVG. Intresset för att bidra med fakta är stort, både bland våra medlemmar och andra. Vi får ta del av berättelser och bilder som vidgar vårt kunnande. De stadsvandringar som vi genomför lockar hundratals besökare och kyrkogårdsvandringarna är mycket populära. Även här förmedlas personliga minnen och anekdoter, vilket ökar känslan av delaktighet.

Varje år ordnar vi aktiviteter i Domkyrkan, i ”gamla” biblioteket och på museet. Avgränsade teman, ibland genom publika arrangemang, gör att utbudet blir oändligt. Vi ser till att förmera informationen för våra medlem-

Fornbyn i Skara är södra Sveriges tredje största friluftsmuseum. Foto: Monika Moberg Kilefors

Tommy Kroon, ålderman i Skara Gille.

mar, vilket ger ett mervärde som lockar till deltagande. I de flesta fall avslutar vi aktiviteterna i anslutning till vårt Båtsmanshus. På somrarna håller vi till på gården, där det finns gott om plats. Under det kyligare halvåret träffas vi inomhus, vilket begränsar antalet deltagare. Men stämningen brukar alltid vara hög och känslan av samhörighet stark.

Fornbyn

Ett av våra utvecklade samarbeten i Skara Gille sker med Västergötlands museum och Fornbyn. Få känner till att den är södra Sveriges tredje största friluftsmuseum. Under vårt jubileum förra året, genomförde vi en hembygdsmässa där. En mässa med ett trettiotal hemslöjdare och hantverkare som visade och sålde sina saker. Det blev en publik framgång.

Även i år kommer vi att arrangera en hembygdsmässa i september tillsammans med Västergötlands museum och Västergötlands Hembygdsförbund. Förutom utställarna kommer det att finnas flera intressanta aktiviteter. Besökarna får träffa får, en vallhund samt experter på ull och ullhantering. De bjuds på föredrag i den gamla missionskyrkan och verksamhet kommer att finnas i flera av husen. Vi räknar med en intressant dag för många besökare.

Jag tror att det är viktigt för oss i hembygdsrörelsen att ta vara på det som finns i det egna närområdet. Att yvas över det som finns alldeles runt omkring oss. Skara Gille bildades efter att vår grundare, brandchef David Bergman, mött en främling som berömde stadens skönhet.

Han sade då att: ”Om en främling kunde bli så hänförd av vår stad och vårt landskap, huru mycket skall då inte en infödd känna för vår kära gamla stad.”

Det finns anledning för många av oss att stanna upp och ”titta på vår egen sida av staketet” och att fokusera på alla de små och stora träd som finns i den skog som omger oss.

*Tommy Kroon
ålderman i Skara Gille*

Skara Gille – en pigg 70-åring

Båtsmanshuset i Skara. På trappan står Ann-Britt Molander Johansson, gilleskrivare och husfru, Tommy Kroon, ålderman och Erik Sånnek, kassabevarare. Vi besökte Skara en mulen dag i juni 2019, men inomhus blev vi varmt mottagna. Båtsmanshuset är troligen från 1700-talet. 1827 brann delar av huset ned. En andra våning påbyggdes sedan med två rum.

Skara är en av de få städer som firat 1000-årsjubileum. Det skedde år 1988, och även om det inte finns något skriftligt dokument, talar mycket för att Skara uppstod någon gång på 900-talet.

År 2014 firades Skara stifts 1000-årsjubileum, och då är vi mer på säker mark. Biskop Thurgot utnämndes nämligen till biskop över Götalanden år 1014.

Ett senare inslag i jubileumsfirandena är Skara Gillens 70-årsjubileum år 2018. Skara Gille utnämndes på årsstämman med Västergötlands Hembygdsförbund till Årets Hembygdsförening i Västergötland. I motiveringen sägs det: ”Skara Gille har funnits i drygt sjuttio år och har lyckats hålla en fruktbar kontinuitet över tid men dessutom lyckats förnya och utveckla sin verksamhet på ett förnämligt sätt som lovar gott för kommande år.”

Något om Skara

Skara har omtalats som en lärdomsstad. Ända sedan 1100-talet fanns det katedralskolor i stiftsstäderna med prästutbildning. Det fanns också ett nationshus i Paris för skaradjäknarna redan på 1200-talet. Vidare har det funnits veterinärskola och lärarseminarier. Men Skara har också varit ett centrum för den omgivande lands-

bygden med många handelsmän och hantverkare. Likaväl som det finns Kaplansgatan finns det Kammakaregatan och Timmermansgatan. Många järnvägar gick till Skara, och det var norra Europas största smalspåriga järnvägsstation.

Hur Skara Gille kom till

I städerna fanns redan på medeltiden sammanslutningar, som kallades gillen. S:t Nicolai gille i Skara sägs ha grundats av biskop Bengt den gode på 1100-talet. Gillena skulle hjälpa sina medlemmar i nödsituationer samt stärka sammanhållning och solidaritet. Ordföranden kallades ålderman. De flesta gillen upphörde i samband med reformationen.

Efter andra världskriget hade man fått upp ögonen för värdet av ett fosterland och en hembygd, och hembygdsrörelsen fick en renässans. Ett möte utlystes till den 5 maj 1948, och där diskuterades bildandet av en förening för att tillvarata stadens egenart och minnen. Ordförande för mötet var brandchef David Bergman och han yttrade: ”Men vad är det då för intresse, som behöver tillvaratas, frågar ni nog. Jag tror jag bäst besvarar frågan med att hänvisa till Skarabornas omvittnade kärlek till sin gamla stad.” Han hänvisar vidare

Någon båtsman har förmodligen inte bott i huset, men på andra våningen sitter nu en modell med arbetsutrustning. På väggarna ses schablonmålningar som återställts.

Rummet till höger när man kommer in i båtsmanshuset är ett rum med kök. Till vänster ligger ett rum med kakelugn. Upp till andra våningen leder en smal trappa. Där uppe finns två rum.

till mötet med en främling och fortsätter: ”Om en främling kunde bli så hänförd av vår stad och vårt landskap, huru mycket skall då inte en infödd känna för vår kära gamla stad.”

Ett tjugotal personer, alla födda i Skara, var närvarande vid mötet. En förening bildades med David Bergman som ålderman. Enligt de första stadgarna måste man vara född i staden för att bli medlem i Skara Gille. För ett antal år sedan ändrades dock paragraf 2 till att lyda: ”Medborgarskap i gillet kan vinnas av män och kvinnor med anknytning till Skara, som äro intresserade av gilletts syften”.

Visioner

Det nybildade gillet hade många visioner gällande gilletts uppgifter i framtiden, och de flesta av dem har uppfyllts.

En av hembygdsrörelsens viktigaste uppgifter är dokumentation, och så var det också i Skara Gille. Medlemmarna uppmuntrades att samla vykort och gamla bilder och bygga upp modeller av hus och stadsdelar som försvunnit. Att sätta upp vägvisare och skyltar och att ge ut en gillesbok var andra uppgifter. Vidare ville man ta upp traditioner som försvunnit som julfridens utblåsande samt uppmärksamma gamla miljöer som den gamla hälsobrunnen – Skara-Lisa – och Brunsbo Storäng.

Vad hände med visionerna?

Skara Gille har nu fyllt 70 år. Vad hände med visionerna? Redan från början slog man vakt om stadens miljöer och ville bevara och levandegöra dem. Redan från början gjorde man en stadsvandring med Harald Widéen som guide, bland annat till det gamla Gälakvist och Brobacka. På senare tid har Uno Bohman och Bar-

bro Olofsson varit uppskattade ledare för välbesökta vandringar med över 100-talet deltagare per gång. Ibland har andra personer gestaltat gamla skarabor som biskop Brynolf Algotsson, biskop Jesper Svedberg och skalden Gunnar Wennerberg, som berättat om sin tid. Vandringarna har avslutats med kaffe i Båtsmanshuset. Uppropet om vykort har fått respons hos bland annat Sven Wallén, som har en stor vykortssamling på kanske tusentals kort. År 1961 kom den första gillesboken – Ett och annat från den gamla staden Skara. På senare år har den kommit ut vartannat år. Till 70-årsjubileet kom jubileumsboken Skara Gille 1948 – 2018, som ger en utförlig bild av Gillets historia med porträtt av de åtta åldermännen genom tiderna.

I jubileumsboken får man också en redogörelse för alla de resor som föreningen anordnat sedan 1987. Det har dels varit teaterresor till exempelvis Stockholm och Göteborg, dels endagars- och tvådagarsresor till olika utflyktsmål.

Återkommande aktiviteter har varit firandet av nationaldagen, midsommarunderhållning, Luciafirande och Lilla Julafton i Båtsmanshuset.

Båtsmanshuset

I historien om Skara Gille möter man då och då Båtsmanshuset, som är Gillets fasta punkt. Städerna hade sedan 1600-talet skyldighet att hålla båtsmän för tjänstgöring i flottan. Båtsmanshållet gällde också övrig befolkning, speciellt vid kusten. I Skara byggdes ett båtsmanshus inne på gården vid Skolgatan 3, inte långt från Skara Domkyrka.

År 1719 brann nästan hela staden Skara ner. Kanske byggdes båtsmanshuset efter det. Det var en en våningsbyggnad med halm- eller torvtak. I början av 1800-talet byggdes huset på med en våning och fick

tegeltak samt två skorstenar av täljsten. Kanske var det mamsell Anna Berggren som stod bakom det. Hon ägde huset 1831 – 1862. Det har inte bott många båtsmän i huset, om ens någon, men däremot många hantverkare och andra.

Skara stad köpte det förfallna huset 1970, och på 80-talet skulle det rivras. Halva huset hade långsamt glidit neråt i jorden, så hela huset var snett. Eva Åsbrink och andra i kommunfullmäktige lyckades riva upp beslutet om rivning. Dåvarande museichefen Ulf Erik Hagberg frågade Skara Gille, om Gillet var villigt att på ideell basis ta på sig restaureringsarbetet. Han fick ett jakande svar, och Gillet påbörjade ett mångårigt arbete. Riksantikvarieämbetet ställde upp med pengar, och museet bistod med råd. År 1994 var stugan inredd på första våningen som på mamsell Berggrens tid, och den har använts flitigt sedan dess för sammankomster i Gillets anda.

Senare reparerades övervåningen, och då användes en ovanlig lerkliningsteknik med så kallade klibbstakar. Bräder har lindats med tvinnad långhalm, och på bräderna har lagts lerblandning med lera, sågspån och halmboss i flera lager. I taket finns läkter, och mellan dem har klibbstakarna satts upp. Lerklining användes förr allmänt som isolering, och allmänt lertag skulle finnas i varje by. På flera väggar i båtsmanshuset fanns det schablonmålningar, som har återställts. Stor omsorg lades ned på att få tidsenliga färger vid målningen. Skara Gille fick sedan efter renoveringen dispositionsrätt till Båtsmanshuset fram till 2010.

70-årsfirandet

Skara Gille beslöt att fira sina 70 år med 70 olika aktiviteter under år 2018. Bland dem kan nämnas bildvisningar, föredrag, musik från förr på Stadshotellet med tidstypisk mat, jubileumskalas på hotellet med mat, musik och dans, Turista hemma, företagsbesök, ett tiotal stadsvandringar och höstmässa vid museet.

Vid Kråks värdshus ordnades kaffekalas med 70 olika sorters kakor, men det blev 82 sorter. Det kom över 300 kaffegäster.

Skara Gille fortsätter sitt arbete med dokumentation. Föreningen lägger in material i Bygdeband och Prisma VG och har en utförlig hemsida och Facebook-sida, där man kan hålla kontakt med medlemmarna.

Vi fick kaffe i rosenkoppor och en trevlig pratstund med tre av de ansvariga i Skara Gillens nämnd, Tommy Kroon, ålderman, Ann-Britt Molander Johansson, gilleskrivare och husfru samt Erik Sånnek, kassabevarare. Det kan noteras, att det finns inte vatten indraget i Båtsmanshuset trots alla kaffegästerna! Det kräver lite extra arbete.

Det stora kafferepet 2018. Hundratals personer samlades en somardag utanför Kråks herrgård framför den ena flygeln, då föreläsaren och kabboksförfattaren Birgitta Rasmuson besökte Skara och berättade om kafferep och sju sorters kakor.

För tillfället pågår arbetet med att sätta upp skyltar på kända fastigheter, och hälsokällan Skara-Lisa återinvigdes för ett år sedan, så även de visionerna är uppfyllda. Skara-Lisa anlades 1740 och där kunde man dricka vatten för en daler gången. Kassabok finns i Skara Gillens arkiv. Även visionen om julfridens utblåsande har uppfyllts efter att traditionen upphörde 1865. Men det finns fortfarande mycket att göra. Skara Gille kan liksom hembygdsrörelsen i stort stämma in i gillesmedlemmen Eva Åsbrinks tal på nationaldagen för några år sedan: ”Kännedom om dåtiden ger oss trygghet och kraft att orka med nutiden till gagn för framtiden!”

Text: Ann-Britt Boman

Foto: Monika Moberg Kilefors

Ann-Britt Molander Johansson visar en klibbstake som användes vid en ovanlig lerkliningsteknik.

Krönikebrunnen med Skaras tusenåriga historia. Fontän från 1939 på Stora torget av Nils Sjögren. Här kan vi bl a se biskop Brynolf, Heliga Birgitta, kung Magnus Eriksson och Gunnar Wennerberg. Foto: Monika Moberg Kilefors

Kyrkan i Skara. En beskuren bild av staden Skara omkring år 1700 i Erik Dahlbergs Suecia Antiqua.

Kyrkan i Skara återanvändes

Redan 1259 byggde dominikanermunkar ett litet kloster vid dagens Skaraborgsgata, Sankt Olof, kallat efter det norska helgonet. Vid reformationen hade klostret tjänat ut, och enligt en berättelse skall någon munk ha sagt något som retade upp Gustav Vasa som lät riva hela klostret.

På denna modell av Skaraborgs slott kan man se den gamla klosterkyrkan längst fram till höger. Foto: Hans Menzing

Det låter inte troligt för mot slutet av 1500-talet fanns så mycket kvar att Johan III beslöt att förvandla det till en borg för stormannen som skulle hålla koll på oss. En katolsk kyrka var inget problem för Johan så han behöll kyrkan och använde stenen i resten av klostret till att bygga en borg till kyrkan. Den stod klar 1585.

Borgen brändes redan 1612 av danskarna och pengarna räckte aldrig till att bygga upp den igen, så landshövdingen tvingades flytta till Mariestad. Men tack vare en modell som skapats av Thorsbergs stenhuggeri kan vi se hur borgen kan ha sett ut. Några exakta uppgifter finns inte.

På bilden syns kyrkan längst fram till höger. I verkligheten försvann först all sten snabbt efter branden. Man var duktiga på återanvändning förr. Däremot lever namnet vidare i Skaraborgs län, Skaraborgsgatan och mycket annat.

Hans Menzing

Prinsessorna döptes i Skara

Det skrivs massor om Olof Skötkonungs dop i Husaby, men praktiskt taget inte ett ord om att det kan ha döpts två blivande drottningar i Skara strax efteråt. En av dem blev själv helgon, den andra gifte sig med ett helgon.

Det är den katolske krönikören Adam av Bremen som berättar om dopet i Skara, och eftersom han fick sina uppgifter från en dansk som länge umgicks i kungliga svenska kretsar borde uppgiften vara riktig. Fast Adam skriver försiktigt att den kungliga familjen döps, var kungen döps nämner han inte.

Reservbrud

Men visst vill jag gärna tänka mig att döttrarna Ingegerd och Astrid döptes här i Skara. Ingegerd var egentligen utsedd att giftas bort med norske kungen Olof Haraldsson, han som efter sin död blev helgon, för fredens skull, men pappa Olof Skötkonung tyckte så illa om norrmannen att han vägrade och sände dottern till Ryssland som brud till Jaroslav den vise i Kiev. Där blev hon anmoder till en rad kungliga släkter runtom i Europa, men gick på äldre dar i kloster och blev helgon under namnet Anna. En ikon över henne finns i Husaby kyrka, skänkt av ryskortodoxa kristna som anser att det var i Husaby hon växte upp.

Med Ingegerd sänd österut så blev problemet med den hotfulle kung Olof i Norge allt värre. Så för att rädda freden i Västsverige sände Ragnvald jarl i Skara lillasyster Astrid som brud till den väntande norske kungen istället. Det måste ha varit nervöst för Astrid, men hon godkändes och freden räddades. Det kan ha berott på att hon skall ha varit otroligt vacker. Illa var det förstås att hennes farmor Sigrid Storråda skall ha bränt inne Olofs far Harald Grenske. Om vi skall tro sagorna.

Vilar i Främmestad?

Pappa Olof Skötkonung blev däremot så ursinnig när en dotter giftes bort utan att han fick bestämma, att Ragnvald måste fly från landet. Astrid anses ha återvänt till Västergötland och skall ligga begravd i Främmestad.

Som vanligt är uppgifterna mycket osäkra, men idag är det ju extra roligt att tänka sig att kungadöttrarna växte upp i Skara, eller i trakten däromkring. Det finns ju stor chans att de kan ha umgåtts med den då unga Kata i Varnhem.

Visst är det roligt att fantisera om vår historia.

Hans Menzing

I Husaby kyrka kan man se Ingegerd på bild, fast nu kallas hon Den heliga Anna.

Drottning Astrid hedras på en sten utanför Främmestads kyrka.

Nästa nummer av Västgötabygden, nummer fem, kommer i slutet av oktober. Författarna i denna skrift är själva ansvariga för innehållet i sina artiklar. Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera insänt material. Om inget annat anges, är artikelförfattaren också fotograf. Bidrag och tips till tidningen mottas tacksamt av redaktionen, liksom tidskrifter och böcker som önskas anmälda. Västgötabygden publiceras på vår hemsida. Insända texter och bilder anses som godkända för publicering på vår hemsida.

Kerstin och Yngve hedrades i Södra Ving

Kerstin och Yngve Håkanson i Södra Vings Hembygdsförening med sina utmärkelser.

Kerstin och Yngve Håkanson tilldelades den 6 juni 2019 hembygdsförbundets utmärkelser för fina insatser i Södra Vings Hembygdsförening.

Kerstin Håkanson tilldelades hedersnål med lagerkrans med motiveringen:

”Kerstin Håkanson har varit styrelseledamot i föreningen från 2005 till 2016. Hon har visat stort engagemang och brinnande intresse för människor och för att dokumentera dåtid och nutid i socknen.

Förutom mycket goda och genuina insatser inom hembygdsföreningen har hon varit den drivande kraften i ett flertal studiecirkelar. En av studiecirkelarna resulterade i hembygdsföreningens senaste sockenbok Södra Ving då och nu, utgiven år 2010. Boken blev mycket uppmärksammad och tilldelades flera utmärkelser; av Västergötlands Hembygdsförbund korades den till Årets hembygdsbok år 2011 och samma år utnämndes den också av Sveriges hembygdsförbund till Årets hembygdsbok för hela Sverige. Boken har blivit en mycket värdefull kulturell dokumentation om människor och verksamheter i bygden och en viktig del i förvaltning av vår bygd och tid. Kerstin har på ett utomordentligt fint, uthålligt och generöst sätt samordnat genomförandet av att denna sockenbok kommit till. Kerstins senaste studiecirkel, som också resulterat i en publikation, har handlat om att samla in och dokumentera lokala namn på åkrar och ängar i socknen. Detta är ytterligare ett exempel på Kerstins ambitiösa och engagerade insats för bygdens kulturarv.”

Yngve Håkanson tilldelades hembygdsförbundets diplom med motiveringen:

”Yngve Håkanson, har sedan många år tillbaka aktivt medverkat och ingått i hembygdsföreningens anlägg-

ningskommitté. Kommitténs fokusområde är åtgärder för förvaltning av föreningens många byggnader (Bogastugan, Lill-Boga, ladugård, smedja, kollada). År 2014 initierade Yngve, som har lång erfarenhet som byggingenjör, förslag om att framförallt förbättra hembygdsgårdens kök och sanitära förutsättningar med vattentoalett. Yngve genomförde en förprojektering som resulterade i att hembygdsföreningens årsstämma beslutade att genomföra en servicebyggnad som en tillbyggnad till hembygdsgården till en beräknad kostnad om drygt 700 000 kr. Yngve åtog sig senare att vara byggleddare för hela genomförandet. Tillbyggnaden kunde invigas nationaldagen år 2017. Tillbyggnaden med framförallt modernt kök och tillgänglighetsanpassad vattentoalett har varit ett stort lyft för hembygdsföreningens verksamhet. Yngves arbetsinsats för projektet genomfördes helt ideellt. Hans förmåga att driva, entusiasmera och arbeta från förslag till genomförande är mycket beundransvärt och inte minst ovanligt i vårt samhälle idag. Yngves arbetsinsats för Södra Vings hembygdsförening har betytt och betyder mycket för föreningens framtida utveckling.”

*Insänt för Södra Vings Hembygdsförening
av Tommy Johansson i Hökerum.*

Det kom ett brev från Tollered ...

”I senaste numret av VB fann jag följande uppmaning nedan angiven: **Skriv ner dina berättelser för att dela dem med framtida generationer,**” skriver Ingvar Axelsson i Floda, och han fortsätter: ”Vi är en grupp i Brukssamhället Tollered som ideellt, en gång per månad, träffas för att samtala om det vi minns av vår tid i samhället. Gruppens deltagare representerar deltagare från 1920-, 30-, 40-, 50- och 60-talet och med mycket djupa rötter i Tollered via föräldrar samt far- och morföräldrar och får därmed det vi dokumenterar att tydliggöra historien långt tillbaka”.

Ingvar har även bifogat fyra skrifter, varav guiden till bruksorten Tollered är en. De andra tre är **Tollered – Minnen**, alla i A4-format, fyra till åtta sidor. Den ena handlar om seder och bruk vid bröllop i Tollered under gången tid, och den andra berör seder och bruk vid begravningar och en tredje om Vågar i Tollered.

Triss i historia

Det handlar alltså bokstavligen om vår egen historia under hundra år eller lite mer. Skildringar av hur vardagen omkring oss förändrats från exempelvis spisen med öppen häll via vedspisen i gjutjärn som fanns i alla kök till dagens elektriska spis med keramikhäll.

Dammsugaren lär vara hundraårig, i alla fall som företeelse. Siemens och Volta lanserade nymodigheten, som utvecklades alltmer, så idag kan man rentav använda sig av robotar som dammsuger själva.

De här lättsamma historielektionerna fanns i Västgötabygden mellan 2006 och 2016. Nu har Leif Brunnegård samlat bortåt 50 historielektioner i en bok med namnet förr, då och nu. Tre bilder och lite text berättar en spännande historia.

Tvättbaljan förvandlades till en primitiv tvättmaskin i form av tvättvaggan som blev en elektrisk tvättmaskin. Eller den gamla kaffekvarnen som man använde hemma för att göra kaffebönorna drickbara, som ersattes med färdigmalet kaffe, om man inte rentav föredrog snabbkaffe. För att inte tala om den gamla saltbaljan som via konserveringsapparater idag blivit frysbox eller frysskåp.

I boken finner man en mängd av vardagsnära saker som förvandlats enormt på en ganska kort tid. Vi äldre minns ofta det mesta av turerna. Resultatet har blivit

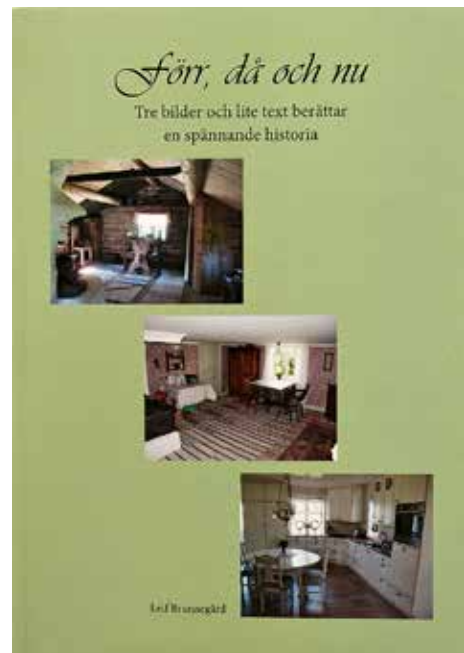
Gruppen har gått igenom äldre arkivmaterial och bland annat funnit nedtecknade intervjuer med Algot Gunström, anställd vid Nääs fabriker i många år och med stort intresse för Tollered's historia.

För Vägar i Tollered har man andra källor. ”Historien visar att en upptrampad stig kan vara grunden för dagens vägsträckningar.”

Tollered – Minnen har tagits fram av, förutom Ingvar Axelsson, ett tiotal personer.

Guiden till Bruksorten Tollered är utvikt i A3-format och visar en färggrann karta med en mängd, framförallt röda, byggnader – med en historia från en av Sveriges vackraste och bäst bevarade bruksorter. Vattnet har haft en stor betydelse. Fallhöjden mellan sjöarna Torskabotten och Sävelången var idealisk för att driva kvarnar och sågar. Sju kvarnar och fyra sågar har funnits längs strömmen från det höga Bergafallet till strömmens utlopp i Sävelången.

E20 delar Tollered i två områden, dels samhället med alla äldre och nya byggnader samt sjön Torskabotten, dels Nääs fabriker, färgeriet, hotell och restauranger och sjön Sävelången.

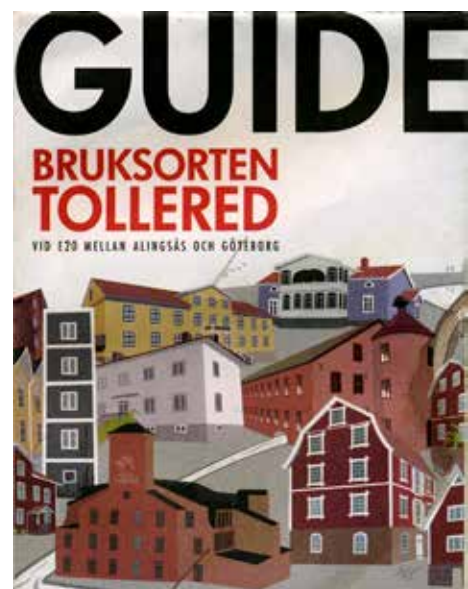

På bokomslaget kan man se kökets förvandling genom åren. Boken är utgiven på eget förlag. Leif Brunnegård, Asklanda Ekehagen, 447 93 Vårgårda.

en mycket intressant och lärorik bok, som förmedlar samtidshistoria på ett lättsamt sätt.

Ett register gör att man lätt finner det man är nyfiken på, för detta är en bok som skall njutas av länge.

Hans Menzing

Ingvar Axelsson och många med honom har hjälpt till vid framtagningen av den här fina broschyren från turistinformation Lerum. Sammanställd av Cecilia Olsen.

Ett tips: Sakta ner farten vid Tollered och gör en avstickare in i bruksorten. Vandra i kulturmiljön och njut.

Monika Moberg Kilefors

100 år med Kållandsö Hembygds- och Fornminnesförening

Hembygdsgård på Kållandsö. En vacker sommarbild. Foto: Ingrid Johnsson.

Utdrag ur den historik som skrevs till 100-årsjubileet den 27 juni 2019 med Kållandsö Hembygds- och Fornminnesförening. Underskriven av styrelsen och Kristina Glansén, nuvarande ordförande.

”Året var 1919, första världskriget var över, och livet började återgå till det normala igen. Då kunde Kållandsöborna ägna sig mera åt det som låg dem varmt om hjärtat, sin hembygd. I och med den framväxande industrialiseringen i slutet av 1800-talet kände man på flera håll i Sverige att bygdekulturen snabbt var på väg att försvinna.”

”Hembygdsföreningen bildades 1919 och man fick då arrendera en tomt på 19 år mitt i kyrkbyn, Otterstad. Första styrelsemötet hölls i november detta år. Sedan dess har man arbetat med att bygga upp en gårdsmiljö med flera hus och många föremål, som har mycket att berätta för oss nutidsmänniskor. Man kan här fördjupa sig i känslan av hur det gamla livet på 1800-talet och framgent har tett sig.

Det första huset som flyttades till hembygdsgården var den gamla ryggåsstugan från början av 1800-talet. Detta torp låg då i Spiken, plockades ned och återuppfördes på hembygdstomten. Framkammaren i stugan hämtades från Nore. I detta hus kan man se hur folk bodde och levde förr.

Samma år uppfördes ett redskapsskjul en s.k. krake på tomten. Vid denna tid hade de flesta stugor på Kållandsö minst en krake för ved och redskap och ofta även en nere vid sjön för fiskeredskap.

1924 köptes en gammal bod för att inhysa en släde efter Carl Johan Adelcreutz, vilken han skall ha färdats på under en resa från Finland till Läckö slott, vilket han fått i förläning på 50 år för sin seger vid Sikkajokki under finska kriget 1808–09.

1924 köptes en holkkvarn in och placerades på tomtens högsta punkt, där den nu står väl synlig från vägen.

1978 moderniserades hembygdsgården då elektrisk ström drogs in. Samtidigt köptes tomten för 4000 kronor och föreningen blev nu även ägare till marken.

1982 erhålls en skiftesladugård från Ängsbo i Spiken. Här visas hur man kunde hysa en ko och någon gris. Finns även en loge där torparen kunde tröska med sin slaga.

Läcköutställningen 1987 handlade om 'Trä'. Då hölls där en kurs i hustimring. Huset som bara blev halvfärdigt kunde efteråt köpas av föreningen för att plockas ner och forslas till Hembygdsgården. Nästkommande sommar timrade våra medlemmar upp huset på tomten och täckte det med vass.

Nu kallas det 'undantaget', och illustrerar ett mindre hus som hyste de äldre på gården, då äldste sonen ofta övertog gården och bodde i det större huset.

Under årens lopp har mängder med föremål skänkts till föreningen och platsbristen blev akut.

1996 – 1997 uppfördes ett stort magasin tillika utställningshall. Kostnaderna för detta bygge kunde hållas nere eftersom mycket byggnadsmaterial skänktes och att ca 1000 timmar ideellt arbete utfördes. Ett gediget arbete är utfört för att visa olika yrkeskategorier och

varje hantverk har fått sin egen lilla vrå bl.a. snickaren, smeden och skomakaren. Även skola och kommun har sitt hörn liksom husmor med sina bestyr. Det senaste tillskottet är en 'elektricitetsavdelning'.

Fiske och sjöfart har alltid präglat Kållandsöbornas liv, därför uppfördes 2010 ett båthus. Stommen är sammanfogad på gammalt sätt utan en enda spik, i stället har bl.a. dymlingar och laxknut använts för att låsa regelverket. Ytterväggarna består av okantade, obehandlade aspbräder. Taket är täckt av enkupigt tegel. Hela huset vilar på tio stora naturstenar hämtade i bygden. Allt arbete har utförts på ideell basis och nästan allt material, både nytt och gammalt, är gåvor från bygden. I detta hus visas specifika föremål med tonvikt på sjön från stenåldern fram till 1900-talet.

Sedan några år finns också ett dass byggt i gammal stil. Allt som allt har föreningen nio byggnader.”

”De flesta byggnaderna har vasstak mycket p.g.a. att vassen var lätt att skörda på Vänerns is, speciellt förr. Numera har vassen minskat kraftigt och det är ett jät-tearbete att få tag i denna. De senaste tre åren har vass köpts in från Estland och ett mycket gediget och tidskrävande arbete har lagts ned på att lägga om taken på ryggåsstugan, undantaget och slädboden. Man kan nog säga att arbetslaget är riktiga proffs på vassläggning nu. Just nu arbetas med att få en gammal spånhyvel i dugligt skick. Denna skall sedan kopplas ihop med en gammal råoljemotor så att takspån kan göras. Svårt att få tag i delar dock, då sådana ej tillverkas längre.”

Föreningen har för närvarande ca 270 medlemmar. Det mesta arbetet utförs ideellt. Det är en stor tomt att hålla ordning på.

Mycket av hantverket har gått i arv från generation till generation i 100 år och oerhört många timmar har lagts ned ideellt. 2013 tog Sveriges Hembygdsförbund fram statistik på arbetad ideell tid inom föreningar, anslutna till SHF. Bara i Kållandsö Fornminnes- och Hembygdsförening blev det drygt 1100 timmar. Värdet till ca 200.000 kr enligt EU:s beräkningar. (1 tim = 180 kr).

En mängd aktiviteter anordnas varje år. Midsommar firas med en fest på midsommardagen, en tradition som påbörjades redan för 100 år sedan.

För övrigt arrangeras grillafton, en bussresa varje år sedan 2002, skärgårdsfest med mera. Föremål har katalogiserats. Foton arkiveras.

Under årens lopp har många skolklasser från Otterstads skola visats runt på Hembygdsgården. På senare år har även några skolklasser från Lidköping besökt föreningen. En hembygdsbok utgavs 2009 – Kållandsö i gången tid.

Midsommarfirandet är en gammal tradition, som varje år samlar många barn, ungdomar och vuxna.
Foto: Ingrid Johnsson

Ryggåsstugan invändigt. Foto: Ingrid Johnsson

Källa: Historik framtagen till Kållandsö Hembygds- och Fornminnesförenings 100-årsjubileum, undertecknat av styrelsen och Kristina Glansén, föreningsordförande

Landsbygdens dag i Fredsberg. Gunnar och Alexander leker med kossor av grankottar.

Landsbygdens dag i Fredsberg

Handduksvätt och lek med kottar

Hembygdsföreningen arrangerade i början av juli landsbygdens dag i samarbete med Vadsbo lantbruksmuseum. Denna gång var det tema för barn, och runt hembygdsgården lektes lekar från förr. Barnen fick bland annat göra djur av grankottar, gå på styltor, leka ”knuten”, göra armband av garn, prova kägelspel och kanske allra populärast att tvätta handdukar i tvättbalja med tvättbräda. På gårdet intill hembygdsgården kunde man få vara med och hässa hö. I hembygdsgården visades leksaksutställningar från 1950-talet och 1920-talet samt bokmärken och filmstjärnor. Om man ville köpa lördagsgodis kunde man gå till den gamla lanthandeln i prästgårdsflygeln och köpa karamellstrutar.

I hembygdsgården serverades våfflor och man kunde även besöka Vadsbo lantbruksmuseum, som ligger i närheten. Det var våra yngre ledamöter i styrelsen som önskade tema för barn och ordnade med detta, de gjorde också ”annonsering” på facebook förutom vår lokala tidning, vilket kanske bidrog till att det kom många yngre familjer med sina barn.

Ulla Henningsson

Fredsbergs pastorats Hembygdsförening

Vulcans Musikkår i Tidaholm

Vulcans Musikkår är en symfonisk blåsorkester i Tidaholm sedan 1894. Den består av omkring 30 aktiva musiker, ledda av Peter Svensson.

Under 1890-talet bildades Vulcans tändsticksfabrik i Tidaholm. Under en period i början av förra seklet var Vulcan världens största tändsticksfabrik med 1200 an-

ställda och man producerade 1,5 miljoner tändstickor per dag. Idag är Swedish Match ägare med ca 150 anställda, varav 120 i Tidaholm enligt Wikipedia.

Konsert i Helensparken Skövde

I midsommarveckan framträdde Vulcans Musikkår i Helensparken, Skövde.

Sedan flera somrar tillbaka bjuder Skövde Hembygdsförening musikintresserade på en utomhuskonsert i hjärtat av Skövde. Vädrets makter har hittills varit vänliga och endast några droppar regn föll under årets konsert.

Under kvällen musicerade såväl hela musikkåren som en mindre grupp, Sextetten. Musikanterna på bilden tillhör denna grupp.

Marscher, musikstycken som Om sommaren den sköna, Så skimrande var aldrig havet av Taube, psalmer, boggie, blues, musik av Händel med mera framfördes av musikkåren den här sommardagen och man avslutade med Amazing Grace.

Monika Moberg Kilefors

Bästa sättet att befrias från västgötars besök!

Kringtravande västgötar gör i allmänhet mer skada än vad man kanske trott. De sprider fåfänga, grannlåtsbegär och otukt kring landsbygden, utsuger penningar som kunde användas till nyttigare saker och orsakar stegrande löner.

Den här klagovisan kunde man 1827 läsa i tidningen Läsning för Allmoge och menige Man, fast då på ett krångligt gammaldags språk. Och klagovisan är där mycket längre.

Det handlar alltså om besök af Westgöthar, vilket på modernt språk blir västgötaknallar. Det är de som med sina besök orsakar så stora skador. Inte nog med att fru och döttrar lockas handla, även tjänstefolket vill ha grannlåt och för att betala det kräver de bättre betalt.

En sådan oförskämndhet!

Det sägs inte i texten, men kanske oroades bönderna också för konkurrensen från knallarna. De var inte lika tråkiga utan hade varit ute i stora världen och kunde berätta spännande saker. De kunde kanske locka kvinnorna till annat än köp också.

Tidningsartikeln är rätt lång och det finns få saker som inte västgötarna beskylls för, men det finns en lösning. En genialt enkel. Husbonden är ju den som håller i pengarna och ser han till att inte betala så blir det inga köp, och då kommer inte västgötarna tillbaka.

Detta goda råd, om än 200 år för sent, kan man läsa i Föreningen för Västgötalitteraturs meddelande nr 2 för 2019. Där berättas också om Mariestads märkliga lagbok från 1597, som länge funnits i Stockholm (där

Västgötaknallen var inte alltid så välkommen. Han orsakade utgifter, det skulle stoppas.

behövs kanske lagarna bättre), men som snart kommer att kunna läsas i ny upplaga med lärda kommentarer.

Här finns också ordningsregler för Sahlgrenska sjukhuset, fast de gällde mellan 1792 och 1882, så de kanske inte fungerar så bra idag.

Plus mycket annat västgötskt i text och bilder.

Hans Menzing

Knallebesök i Sventorp

På bilden ses en okänd knalle, som 1898 besökte Stora Björstorp 1:5 i Sventorp, utanför Skövde. Han stannade med sin hästskjuts på landsvägen för att bjuda ut textilvaror till gårdsfolket. Till höger står gårdsägaren F A Nordgren, född 1871. Bakom vagnen ser man pigan Krestin med lilla Berta och till höger Nordgrens fru Ebba. I grindhålet står Nordgrens mor Kristina med sitt barnbarn Carl. Margareta Håkansson berättar om bilden i Billingsbygden 2005, utgiven av Skövde Hembygds-krets.

Monika Moberg Kilefors

Bengt-Göran Johansson

Konstkännare, doldis och curator från Skene

Rydals museum en söndag eftermiddag för några år sedan. Undertecknad är på väg ut, efter att ha besökt en konstutställning och möter besökare på väg in.

- Vi ska lyssna på B-G, det brukar vara intressant.
- B-G, undrar jag. Vem är det?

Konstkännare och curator

Vi träffar Bengt-Göran i Kinnaborgssalen en dag i mars. Här pågår en utställning med Samot Nosslin.

– Ja, egentligen Tomas Nilsson baklänges, förklarar B-G.

– Aha! Smart pseudonym i dagens mångkulturella Sverige, tänker vi.

En av oss har varit klasskamrat med B-G i realskolan så det pratar vi förstås om. Uppvuxen i Örby, numera bosatt i Skene, jobbat i Marks kommun och väl förtrogen med huset vi sitter i. Innan konstintresset tog riktig fart fanns det föräningar. Bengt-Göran gick på Borås textilinstitut, numera textilhögskolan. Han gillade att

Utställning ned Samot Nosslin, Kinnaborgssalen, Marks konsthall, Kinna.

teckna, ådran fanns. Som ung blev det brevkurser i Otto Skölds Målarskola varpå följde olika uppdrag, bland annat att undervisa i presentationsteknik på textilhögskolan för blivande textildesigners, kanske inkörsporten till det som Bengt-Göran är mest känd för idag, att hänga en utställning, presentera den för besökare och ge utställningen liv. Detta är han riktigt bra på.

Låter det enkelt, så ta del av följande som kan förväntas av någon som vill söka denna yrkeskunskap. En konstcurator bör kunna göra sig förstådd och förstå både konstnär och publik. Kunna hantera debatt och kritik. Ansvara för konceptet och lokalens utformning samt den ekonomiska, pedagogiska och praktiska utformningen. Dessutom marknadsföra och presentera utställningen. En multikompetent person, lika vass på kulturkritik som att hänga, det vill säga, arrangera konstföremålen runt ett tema, förmedla konstens uttryck och ge förståelse. Runt dessa sist nämnda frågor rör sig en stor del av vårt samtal.

Vad är konst?

Under vårt möte kommer det upp funderingar. Vad är konst? Varför finns det konst? Olika uttryckssätt, olika tekniker, konstens historia, samhällsutvecklingens betydelse och mycket annat. Bengt-Göran rör sig snabbt och hemvant mellan 1400-tal och nutid. Nämner impressionismen, surrealismen och andra konstepoker.

Impressionism betyder enligt synonymordlistan att man vill fånga de flyktiga intrycken och de snabba nyanserna. Surrealismen vill återge drömmar och andra tillstånd i det undermedvetna. Om detta och annat kan B-G berätta.

Konstvetare av världsklass

I vårt samtal om olika tekniker berättar B-G om Anders Zorn, som i början av sin bana använde akvarell men som senare övergick till olja och de nya möjligheter detta gav. Vi lyssnar och lär.

I ett nummer av Borås Tidning kunde man år 2017 läsa att B-G Johansson föreläste om hur 1800-talskonsten en gång fördes in i de svenska hemmen, ofta på märkliga vägar, som panoramatapeter, screentryck eller reproduktioner. Konstnärer som William Turner och Hilma af Klint nämndes.

Den 27 mars 2017 fanns i ovanstående tidning en artikel om utställningen Besökarnas önsketavlor på Glasets hus i Limmared. Denna utställning innehöll klassisk svensk konst, varav en hel del kom från Sjuhäradsbygden.

För kunnande och engagemang erhöll Bengt-Göran Johansson Marks kommuns kulturstipendium 1999. År 2014 tilldelades han Borås kommuns Kulturpris, den ende icke boråsare som hittills erhållit detta pris. Två år dessförinnan, år 2012, erhöll B-G Thomas Lindhs stipendium. Thomas Lindh var från slutet av 1980-talet till en bit in på 1990-talet konstmuseichef i Borås, han gick bort 1995. Företagarna i Mark delar också ut kulturpris och år 2017 var B-G en av tre nominerade till denna utmärkelse. Motiveringar som: konstvetare av världsklass, aktiv curator på Glasets hus, stor kunskap, förtroendeingivande, bygger utställningar från Norrland till Skåne, föreläsare har gett Bengt-Göran dessa förtjänstecken.

Profilen

– Han är en konstskatt i sig med all sin kunskap, säger många som lyssnat till B-G.

Erfarenhet och kompetens är helt säkert anledningen till att Bengt-Göran gjort eller ”hängt” cirka trehundra utställningar varav ett stort antal på Konstakademien i Stockholm.

– Några minns man särskilt väl, den med den världsbekante Christo tillsammans med Fernandez Arman på Flaménska Galleriet i Borås, berättar Bengt-Göran.

Konst nära dig – upptäck den

Under vårvintern innevarande år arrangerade Borås Konstmuseum utställningen W – ur Wärenstams stiftelses samling, ett urval ur stiftelsens kollektion med nutidskonst från Sjuhäradsbygden. Om denna skriver B-G:

– De imaginära rumsbildningar som skapats i utställningen ges en resa av att inte enbart befinna sig i ”våra” trakter, gränstrakter i konstnärligt hänseende är i denna utställning helt ovidkommande.

Anna Faxgård samtalar med Bengt-Göran Johansson om konst och konstnärer som t ex Zorn.

En konstnär B-G återkommer till är surrealisterna Sven-Erik Johansson, född och uppväxt på Norrby i Borås. Han är representerad på många svenska museer och även Modern Art i New York. Sven-Erik med rötter i Sjuhäradsbygden liksom Bengt-Göran. Är det något som engagerar B-G, så är det just konsten i den bygd man lever i.

– Ute i bygderna finns konst som skulle platsa på de stora museerna i världen, det görs storverk i det lilla, säger Bengt-Göran. Det är kanske just detta som vår profil är så bra på att upptäcka.

Lite lustigt är det. B-G nämner en bild från utställningen W i Borås. En ung okänd konstnär från Häcksвик har gjort den och B-G har bilden i sin telefon. Just den bilden fastnade på näthinnan vid undertecknads besök på museet inför intervjun. En pojke som står framför ett fönster. Bilden föder tankar. Vad tänker han på? Vad ser han? Kanske här är en ännu icke upptäckt stor konstnärstalang.

Skapar nyfikenhet

Att prata med Bengt-Göran är att få en rejäl dos konst-kunskap. Han är ordförande i två konstföreningar, Marks Konstgille och Ålgårdens grafiska verkstad. Han har tidigare varit ordförande i Borås och Sjuhäradsbygdens konstförening och under slutet av 1990-talet chefredaktör för tidningen Grafiknytt. De-lar dessutom sedan tjugofem år tillbaka med sig av sin kunskap i konsthistoria i SPF och andra sammanhang, vilket låter synnerligen intressant. Vi ska nog under-

ICON Card med tillgång till de riktigt stora konstmuseerna.

söka när nästa kurs blir. Strax innan vi skiljs visar B-G sitt ICON Card, införskaffat i Paris och med tillgång till de riktigt stora konstmuseerna runt om i världen. Ja, vem skulle äga ett sådant kort, om inte just vår profil.

Tack Bengt-Göran för denna mycket trevliga och givande stund. Hoppas att vi kan förmedla något av det uppdrag du brinner för.

Text: Anna Faxgård i samråd med Birgit Carlsson som fotograferade.

Anmärkning:

Nyfikenheten ledde till följande efterforskning: Konstnären Christo, född i Bulgarien, känd tillsammans med sin partner Jeanne-Claude för så kallad miljökonst, exempelvis inpackning av kända byggnader såsom Riksdagshuset i Berlin.

Fernandez Arman, född i Nice i Frankrike år 1928, död år 2005 i New York, franskkamerikansk bildkonstnär och skulptör.

Syskonband – en släkthistoria

Kristina Albinsson, uppvuxen i Skene, har arbetat som lärare i mer än 40 år. Hon har skrivit en släktberättelse, som är kopplad till trakten av Lidköping. Den handlar om en familj på gården **Orrevalla i Tun**. Kristina berättar om relationer och livsöden och om livet på gården.

Släktband är en historia om Kristinas farfars familj och sträcker sig över nästan ett och ett halvt århundrade. Läsaren får bekanta sig med familjen i vardag och fest, i sorg och glädje. Och hon berättar bland annat om två unga kvinnor som turistar ensamma i Dalarna i början av 1900-talet.

Kristina Albinsson bor i Berghem.

Redaktionen

Munkabo, Ekbacken och en nobelpristagare

I Borgunda skola, där jag själv varit elev, fick avgångsklassen varje år göra en skolresa med sina lärare till Stockholm. Museer, kyrkor och Gröna Lund besöktes men också Villa Ekbacken, där frun i huset härstammade från Borgunda – Elma Persson i Munkabo. Numera hette hon Dalén och maken Gustaf.

Det berättas att Gustaf Dalén bestämt att inget rum på Ekbacken skulle vara finare än att ett kuddkrig kunde rasa i det. Så vilt gick det inte till vid Borgundabarnens besök, men värden visade runt i huset. Mest spännande var laboratoriet.

– Kom här, sa han. Titta här! Nej, åt det här hållet. Här ska ni få se, så att ni förstår hur det fungerar.

Ingen tänkte på att han var blind.

Under julhelgen var det kalas hos Perssons i Munkabo. Jag brukade få hänga med mina föräldrar.

Rummen fylldes av släktingar, vänner, grannar – och mat.

Efter supén skedde en ögonblicklig förändring. Herarna försvann in i rökrummet, damerna drog sig tillbaka till förmaket.

Rökrummet låg snart i ogenomtränglig dimma. Men kikade man noggrant kunde man bakom ett par av de största rökmolnen upptäcka en stilig, högre herre med svarta glasögon.

”Gustaf Dalén serierökte starka cigarrer livet ut. Vid konferenser både hemma och utanför hade han alltid cigarrer till hands”, säger Erik Wästberg i boken om nobelpristagaren och fortsätter:

”Plötsligt kunde han störta upp och ut för att söka i rockfickan. Han kom tillbaka med – en påse brända mandlar; även de som inte rökte borde ha något att trösta sig med.

Dalén tänkte på allt. Dessutom tyckte han själv rysligt mycket om brända mandlar.”

*Gudrun Wäpling
Falköping*

**Upptäck
Dalenium Science Center i Stenstorp!
Här finns mycket spännande!**

<https://dalenium.com/upplevelser/>

Um du vell ha feskelöcka

Ja beundrar fôlk sum ger säk ut på sjön å feskar å har tur å får upp allt mella mört å stora gäd-der. I mi ongdöm försökte ja å feska på olika ställen, me nöket napp feck ja aldri. Men nu vet ja va dä beror på. Dä har ja läst i ena hembögds-tinning. Han sum hade skrevet va födder i ena grannsocken i slutet på artonhundratalt å där ä di inte vårslösa mä sanninga. Ja klepper lite ur berättelsen.

Tänkar frå bögda

Johan va en redir jägare å feskare. Han spelte mö fiol mä. En da fråga ja, um ja feck följa mä å feska. Johan sa, att han feskar bara när dä napp-är, å dä känner ja på den häringe, sa han, å peka på fiolen. Jo ser du, om ja lägger stråken ve stränga så känner ja precis mäsamma um fesken nappar. Så spelte han lite å sa att ida napp-är dä inte, vi får tat en aen da.

Ätter nöka dar kom han å hämta mäk. Han hade mä säk två metespö å så en träsko, en södden där sum va gjoler helt utå trä rakt igenum. I den hade han masken, för mask sa en allti ha i en träsko, den håller fuktigheta um en ställern i gräst å så sa en ha lite jol uppepå mas-ken. I glasburkar dör masken.

Nere ve sjön satte vi öss i den gamla eka, å Johan rodde ut ett par hundra meter, kasta i ankart, en storer sten, å så börja fesket.

Johan maskade på kroken, sputta på masken å sjongde lite för säk själver. Ja gjole precis sum Johan å så kasta vi ut. Det dröjde inte länge innan Johan feck napp, en redir halvkilos abborre. Johan maska på um igen, kasta ut å feck napp. Ätter en druger haltimme hade han fått åtta aborra, men ja hade inte fått ett endaste napp.

Ja beklaga mäk för Johan å han svarte mäk att ja inte kan kônsta. Å så feck ja visa Johan precis hur ja gjole. Då frågte han mäk um ja nöckar snus. Nää sa ja, dä gär ja inte.

Jaha, sa Johan, då nöckar dä inte te å sputta. Sånt där barnasputt dä ä inte nöket för stora aborra, dä sa va redit

Löcklia. När vi feskat färdit to Johan mäk i hanna å vi vandra hem glaa å löcklia. Teckning: Börje Brorson

karasputt å en karl sum toggar snus. Se du, abborra ä sum flecker, fleckera vell inte ha kössa utå karlar sum inte toggar snus, di töcker di smakar barnslit.

Löcka te mä fesket.

Sulle du vella läsa hela stöcket så finns dä i Svältonas Fornminnes årsskrift 2001.

Håkansson

I tioårsåldern börjar det ...

Ett tips från Årets Hembygdsförening 2019, Sundsjö Hembygdsförening i Jämtland. I radions P1 berättar en historieintresserad kille (16 år) i Sundsjö att bästa sättet att intressera ungdom för hembygdsföreningen är när barnen är i tioårsåldern. Bjud in skoleleverna och visa dem hur man levde förr, visa redskap och liknande. Se för övrigt på sidan 14 och 23 hur man gör i Fredsberg och Långared i vår egen närhet.

Nationaldagen firades i Järpås ...

Firandet startade som vanligt med fanmarsch från vår affär mot fornbyn till stråkmusik av Anna Lindqvist Thorsson och Emma Roland. Uppslutningen till taget var stor i det vackra vädret.

Musikerna Jan Norrbin, Hans Backström och Egon Granlund underhöll dem som kommit till forngården tidigt och vidare under dagen.

... och i Husaby

Solig morgon med fågelsång, rapsfält i blomning med de klargula färgen mot den blå himlen och kor som betar på gröna ängar. Röda stugor med vita knutar och blommande syrener och den svenska fanan vajande sakta i sommarens vind. Dagen är vacker och den har en karaktär av helgdag. Det är den 6 Juni 2019 – Nationaldagen.

Den gamla skolbyggnaden, numera hembygdsgård, med sin prunkande trädgård fylls av folk från bygden, ca 20 stycken, strax innan klockan 08.00. Flaggan hissas av ordföranden Sölve Johnsson och kantor Helena Ambertsson trakterar sin fiol med fingertoppskänsla samt leder nationalsången och framför några musikstycken.

Ett kort tal framförs av Lars-Åke Paulsson, där han nämner några så kallade ledord som stolthet, trygghet, vördnad och respekt. Vid trädgårdsborden plockas den medhavda frukosten fram, vilken avnjutes i skuggan av de lummiga träden. Det ”goda samtalet” tar vid och den

Ordföranden Tore Torstensson hälsade publik, sångkör, musiker och talare välkomna till forngården för en trevlig eftermiddag.

Sångkören sjöng fina sånger för oss. Dagens talare Eilert Ahlstrand höll ett innehållsrikt och tänkvärt tal, som startade i forntid men berörde viktiga frågor i nutid och också hur framtiden kan förväntas bli – allt väl beskrivet.

Kaffe med dopp serverades och under tiden såldes lotter och dragning och vinstutdelning genomfördes. Som tack till de medverkande delades ut honung och blommor. Ett tack även till festkommitten för ett väl förrättat värv under dagen – förmedlat av vår ordförande.

Vädret höll sig under dagen trots mörka moln men med högsommarvärme så det blev en dag att minnas.

*Börje Gunnarsson
Järpås Hembygdsförening*

Kantor Helena Ambertsson trakterar sin fiol i Husaby hembygdsgårds trädgård en solig nationaldagsmorgon.

gemenskap och samhörighet alla känner för hembygden är inte att ta miste på. En bit bort sträcker Husaby kyrka sina torn mot himlen likt en påminnelse om en av de grundvalar varpå vårt samhälle vilar. Nationaldagsfirande med vördnad och respekt tillsammans, där vi känner samhörighet i ett vackert sommarsverige medan den blåa flaggan med sitt gula kors vajar i morgonens sommarbris. Vilken morgon att minnas!

*Lars-Åke Paulsson
Husaby Hembygdsförening*

Västergötlands Hembygdsförbund och Sveriges Hembygdsförbund samarbetar med Studieförbundet Vuxenskolan vid kurser och konferenser. Varje enskild hembygdsförening avgör själv vilket studieförbund man vill samarbeta med.

Midsommarfirande – en tradition

Midsommarfirande i Västra Tunhem är en tradition som finns dokumenterad i hembygdsföreningens protokoll redan år 1947, då den traditionella midsommarfesten nämns. Känt är att redan från föreningens bildande 1936 satsade man på stort med publikdragande arrangemang, och vi antar att ett sådant var midsommarfirandet.

Årets firande av midsommar i föreningen blev en stor familjefest, då vi kunde hälsa drygt 1000 besökare välkomna, varav barn och ungdomar uppskattades till 200.

Som brukligt hade föreningen fått möjlighet att disponera ett närliggande fält, som för dagen blev en lämplig parkeringsyta.

Ett tiotal medlemmar hade åtagit sig uppgiften att ordna parkeringen, samt ta upp dagens parkeringsavgift. Förutom i bil kom även ett stort antal gäster med cykel, samt några med traktor och lövad vagn.

En timma innan stången skulle lövas började gästerna strömma till.

Filtar och campingstolar, kylväskor och kaffekorgar hade många gäster tagit med sig. De gräsytor som stod till buds fylldes snabbt med besökare. Medan gästerna samlades och njöt av vädret, bjöds de via högtalare på stämningshöjande spelmansmusik. Ett antal gånglåtar hade valts ut, för att rätta stämningen skulle uppstå.

När stången senare med hjälp av barn och föräldrar, var lövad och rest tog dansen vid. Två av våra medlemmar, Marianne Järpedal och Ulla Gustafsson ledde

dansen och de fick musikstöd av Connie Thomsen med två deltagare från hennes band.

Ett flertal ringar med dansande barn och vuxna skapades runt stången, för att alla skulle få plats.

Då raketerna hade klarats av ett par gånger blev det lekar, där både barn och vuxna fick visa vad de kunde. Det gällde att visa sina kunskaper i säckhoppning, promenad på styltor, potatisstafett och bollkastning. Även nu var det Marianne och Ulla som hade ledarrollen för lekarna.

Då lekarna avslutats lämnades all lekutrustning kvar. Det visade sig att styltorna var mest intressanta då både barn och föräldrar fortsatte att leka med dessa. Även att kasta boll och hoppa i säck ingick i träningsprogrammet

Föreningen hade ordnat försäljning av några hundratal bakelser i form av rulltårtsskivor dekorerade med grädde och jordgubbar. Vidare serverades glass och korb. Allt hade strykande åtgång, vilket givetvis gav föreningen en liten vinst.

Då de flesta gäster hade börjat sin hemfärd, kom årets midsommarregn.

Vem minns inte de två föregående åren, som regnat bort för många föreningar, då gäster i stort sett uteblivit. Finns det egentligen någon helg som är lika väderberoende som just midsommar?

*Stig Åke Andersson
ordförande i Västra Tunhems
Hembygdsförening*

40-årsjubileum i Grevbäck

Den 4 maj firade Grevbäcks Hembygdsförening sitt 40-årsjubileum med mat, musik, inbjudna gäster, utmärkelser och diplomutdelning.

Fyra personer fick hedersnål med lagerkrans – Kerstin Grahn, Ing-Marie Odh, Torbjörn Tornblad och Lars Emilsson och åtta hedersnålar – Mona Axelsson, Anita Kron, Anna-Stina Svensson, Birgitta Andersson, Inge Berg, Ingvar Fäger, Åke Davidsson och Per Thornblad. Bengt-Göran Ferm från Västergötlands Hembygdsförbund delade ut utmärkelserna.

Grevbäcks Hembygdsförening bildades den 4 maj 1979 och har årligen återkommande aktiviteter.

Varje midsommardag har föreningen friluftsgudstjänst i ett av Grevbäcks sockens sista soldattorp. Även våffelkväll i detta torp i augusti. Föreningens största och årligen återkommande aktivitet är Slöjdmässan i Hjo. Denna mäsas drivs helt ideellt av ett 70-tal medlemmar dessa tre dagar i juli och i år är det den 39:e mässan.

Föreningen äger tre fastigheter och har nyttjanderätt till tre fastigheter. En såg, en kvarn och soldattorp.

Föreningen har ca 170 medlemmar.

*Laila Palm
Grevbäcks Hembygdsförening*

95 år firades i Naums Hembygdsgörelse

Naums Hembygdsgörelse bjöd in sina medlemmar till Huttla Kvarn för att fira sitt 95-årsjubileum. Conny Andersson hälsade alla hjärtligt välkomna.

Ett 60-tal medlemmar hade hörsammat inbjudan, och flera tidigare boende i Naum hade kommit långväga för att vara med och fira.

Festen började med fin sångunderhållning av Soneterna som är en kör från Göteborg, flera av körmedlemmarna är bördiga från Naum, för övrigt gjorde de sitt första framträdande på Huttla 1985 i samband med en friluftsgudstjänst.

Efter det bjöds på god mat. Ingemar Johansson berättade om vad som har hänt inom hembygdsgörelsen och Huttla kvarn och såg under 95 år.

Medlemmarna pratade om gamla minnen och många goda skratt hördes mellan aktiviteterna.

Senare bjöds det även på kaffe och en välsmakande tårta som gjorde att det blev mer prat och skratt på kvällen.

Vi var lyckliga och glada när vi vände hemåt efter en helkväll på Huttla.

*Ingemar Johansson, pressansvarig
Naums Hembygdsgörelse*

95-årsfirande i Naums Hembygdsgörelse. Nuvarande ordföranden Enar Gunnarsson (t v) i diskussion med Göran Magnusson, Göteborg, vilken tidigare bott i Naum.

Hembygdsmässa 14/9 i Fornbyn, Skara, kl 10–16

Långaredselever besökte Ruus hembygdsgård

Långareds Hembygdsförening gör nu en satsning för att nå barn och unga, ett uppdrag som gått ut till alla Sveriges hembygdsgårdar.

I slutet av maj inbjöds eleverna i årskurs 5 i Långareds skola till en dag på hembygdsgården i Ruus, organiserad av föreningens vice ordförande Barbro Svensson.

Eleverna hälsades välkomna av föreningens ordförande Åsa Wirgonsson och fick sedan i grupper besöka fyra olika stationer. Inne i bakstugan var det tryckande värme när den vedeldade ugnen kommit upp till rätt temperatur för att grädda brödet. Varje elev fick med sig sin brödkaka hem. På en annan station fick de bekanta sig med några av alla de föremål som finns på hembygdsgården från förr i världen. På en tredje station fick eleverna höra de spännande berättelserna om borgen på Loholmen, den sägenomspunna ön i sjön Anten, alldeles utanför Ruus. De fick höra sagan om Greve Gomer och sjöjungfrun Anta. Han är inte bara en sagofigur utan blev även svärfar till den heliga Birgitta.

Tvåhundra år senare kom Gustav Vasa till Loholmen för att begära Margareta Leijonhuvud till hustru. Strax därefter förstörs borgen och flyttas till Gräfsnäs. Eleverna fick också höra om de spännande utgrävningar på ön som arkeologer från Lödöse utförde i mycket gott samarbete med hembygdsgården.

Hembygdsgården har en fin örtagård och där fick alla elever så grönsaker och sätta potatis. När eleverna kommer tillbaka till skolan efter sommarlovet hoppas Ingela Lindahl, som har hand om örtagården, att de kan komma tillbaka och skörda det de har sått och planterat.

Hembygdsgården uppskattar verkligen samarbetet med Långareds skola och hoppas att en sådan här dag ska bli en tradition i fortsättningen. Man tänker att man når ju inte bara barnen utan tror att eleverna berättar hemma om vad de har varit med om, och därigenom kan hembygdsgården nå även deras föräldrar.

*Text: Erik Fristedt
Foto: Kerstin Kristensson
Långared*

Prenumerera på Västgötabygden!

Det kostar 150 kr att få hem sex nummer av tidningen under ett år. Vid samtidig beställning av 10 prenumerationer (beställ exempelvis till hela styrelsen) är priset 130 kr per prenumeration.

Anmäl till vår kanslist **Eva Mann**, 0512-105 50.
Badhusgatan 13, Box 15, 534 21 Vara.
E-post: vasterg.hembygdsf@telia.com
Evas kontorstid torsdagar 9–15.

Hembygdsgårdens populära bakstuga i Ruus.

Några av styrelsemedlemmarna tar emot eleverna. Från vänster Erik Fristedt, Inge Josefsson, Berit Perhamn och Kerstin Kristensson.

Ingela Lindahl med elever vid örtagården.

Konsert för Hospice Gabriel

Kjell Gustafsson, Husaby Hembygdsförening, och Ingvar Svensson, Hangelösa. Ingvar ordnar för sjätte gången en konsert hemma på gården till förmån för Hospice Gabriel.

Vid besöket på Bondens marknad i Husaby lördagen den 29 maj utanför hembydsgården träffade vi Ingvar Svensson från Hangelösa. Han berättade att han för sjätte året ordnar en konsert hemma på Jönsegården, där intäkterna oavkortat går till Hospice Gabriel i Lidköping.

När vi talar med Ingvar har hittills 262 000 kronor samlats in och efter årets konsert i juli med TS Band (Tomas Storm), tidigare Five Teddys, lär den summan ha höjts betydligt. I genomsnitt brukar det komma 400 besökare per konsert.

Redaktionen

Ny bok av Hagerman

Maja Hagerman har utkommit med en ny bok – **Trådarna i väven – på spaning bland minnen och kulturarv i Sverige.**

Hon skriver i boken om människor, som berättat om sina hemtrakter – vid exempelvis hembydsgårdar, bibliotek eller museer. Ett inre landskap av berättande som ständigt förändras. Därför behövs berättelser som fångar in förändringarna.

I Bygd och Natur nr 2 2019 intervjuas Maja Hagerman om sin senaste bok.

Hagerman slog igenom 1996 med Spåren av kungens män, som belönades med Augustpriset. Denna roman har senare följts av fler, bl a Käraste Herman 2015.

Sockenvandring i Horred

Foto: Lars-Göran Bengtsson.

Fotot visar när vandringen går över den nyrenoverade bron över Hornån.

Horreds, Istorps och Öxnevalla Hembygdsförening

inbjöd till sockenvandring på Nationaldagen. Detta har blivit en tradition. Det roterar mellan socknarna och i år var det i Horred. Drygt 40 personer deltog och Kjell-Åke Brorsson ledde det hela och berättade sakkunnigt om Vasse By och folk som bott här. Före järnvägen var Vasse centrum i Horred. På den tiden gick också landsvägen mellan Borås och Varberg genom Vasse By. Här fanns många olika verksamheter med skolor, affärer, sågverk, garveri, kvarn, frörenseri m m. Vasse Gård var ett stort jordbruk med många anställda, men nu är markerna uppdelade på flera ägare. Vasse elverk är fortfarande i drift. Den som vill läsa mer om Vasse kan titta på hemsidan – www.hembygd.se/horred

Vandringen avslutades vid badplatsen vid Lilla Horredsjön. Där finns också en minnessten från 1826, som var ett extremt torrår, så den markerar vattenståndet då. Annars gick sjön betydligt högre upp. Efter sjösänkningen vid sekelskiftet gick strandlinjen mycket längre ut, som den är nu.

*Ingbrit Gunnarsson
Horreds, Istorps och
Öxnevalla Hembygdsförening*

Pelle Svanslös 80 år. Barnboksfiguren Pelle Svanslös, eller Pekka Töpöhäntä på finska, fyller 80 år. Detta firas i Finland med nyinläsningar av hela Gösta Knutssons bokserie. Även i Sverige firas givetvis Pelle, särskilt i dennes hemstad Uppsala. Gösta Knutsson (1908–1973), ”pappa” till Pelle, var radioman, översättare och författare. Många är de barn som växt upp med bok- och seriefigurerna Pelle, Maja och Måns.

Vi minns särskilt den elaka katten Måns och dennes följeslagare, de naiva tvillingarna Bill och Bull.

Vi gratulerar Ann-Britt ...

... till kulturbelöningen

Kulturnämnden i Borås delar årligen ut stipendier till ungdomar och kulturbelöningar till lite äldre personer, som gjort en insats för kulturen.

Ann-Britt Boman, sammankallande i vår redaktionskommitté, var en av mottagarna. Och hon är väl värd denna utmärkelse!

– Det var roligt att hembygdsarbetet uppmärksammades! Kulturnämndens ordförande Sara Andersson och vice ordföranden Falco Guldenpfennig samt kulturchef Eva-Lotta Franzén delade ut kulturbelöningarna, berättar Ann-Britt.

– Under de senaste åren har det skett en stor satsning på Textile Fashion Center och skulpturer, men jag tycker också att det är viktigt med kulturarvet samt Borås Museum och Ramnarparkens byggnader med en underhållsplan och även nysatsningar, fortsätter hon.

Under sin tid i kulturnämnden var Ann-Britt en av dem som mest värnade om kulturarvet, men hon påpekar att samarbetet inom nämnden alltid har varit bra.

Trevligt, att det ideella arbetet och kulturarvet uppmärksammas, säger vi i Västgötabygdens redaktionskommitté och önskar vår medarbetare Ann-Britt fortsatt lycka till med hembygdsarbetet,

Flera kommittéer och stor medlemsanslutning

Ann-Britt Boman är ordförande i Fristads Hembygdsförening, som är en av de största i hela Västergötland. 2018 noterades 718 medlemsavgifter. Föreningen har en omfattande verksamhet med många funktionärer i de fem olika arbetsgrupperna, varav den största är Kommittén för Mölarps kvarn, Klockarbolet och Eka-lyckan (byggnadsgruppen).

De övriga är Redaktionskommittén, Lellemartenkommittén, Kaffekommittén och Arkivkommittén.

Föreningsstyrelsen består av tio personer.

Radioföljetongen 80 år. Med anledning av detta sänder Sveriges Radio i P1 romanen *Rosen på Tistelön*, som var den första följetongen som sändes av Sveriges Radio 1939, tidigare Radiotjänst. Romanen utspelar sig i den bohuslänska skärgården. En roman av Emilie Flygare-Carlén från 1842, den första i hennes serie västkustromaner. Emilie Flygare-Carlén levde mellan åren 1807 och 1892.

Borås kommun delade ut **kulturbelöningar** till Anneli Jernberg, Ann-Britt Boman och Jan Öjmertz. De fick var sin keramisk fänkål.
Foto: Markus Liljedahl, Borås stads kulturförvaltning.

Dessutom delades ut **stipendier** till tre ungdomar – John Johansson, Siri Braide och Fadhel Mourali.
Foto: Markus Liljedahl, Borås stads kulturförvaltning.

Under verksamhetsåret anordnar man cirka 25 olika aktiviteter. Allt från fredagsmys i prästgården och vandring på Kulturstigen till utställningar och Lellemarten.

Monika Moberg Kilefors

Vandring och ekumenik i Ljungsarp

Ekumenisk friluftsgudstjänst i Björstorp på midsommardagen.

Ulla Andersson hälsade välkommen. Göran Undevall och Tomas Jarvid medverkade. Tomas talade om skapelsen. Att vara människa är stort. Vi är skapelsen som blivit medveten om sig själv, som kan undersöka och glädja sig över allt i världen, som kan fundera på varifrån vi kommer och vart vi är på väg, som kan råda klokt över vår omgivning.

Jesus säger att vi ska se på träden, fåglarna, ängen och många saker i naturen, så vi får rätsida på vårt liv, oavsett prestation och vad man kan ha oss till. Gud har skapat oss för att vi ska finnas och därför finns vi.

Jenny Jarvid sjöng Trädets sång och Det går en vind över vindens ängar.

Efter gudstjänsten bjöd hembygdsföreningen på kaffe. Det blev en härlig gemenskap ute i det fina soliga vädret.

Ulla informerade om hussvampsangreppet i hembygdsgården och bonadsutställningen som pågår fyra onsdagar i juli.

*Laila Andersson
Ljungsarps Hembygdsförening*

Byavandring. En skön försommarsöndag träffades 35 personer för en vandring i Mersebo.

Åke Andersson hälsade välkommen. Med hjälp av deltagarna, informerade Laila och Åke Andersson om de fyra gårdarna. För ca 100 år sedan bodde 32 personer i byn, idag bedrivs turism i två av fastigheterna. Så tidigt som 1613 finns Mersebo nämnt.

Vi började vandringen vid gården längst norrut, en liten bit från Ljungsarps högsta punkt som är 277.51 m över havet. Där bodde den sista permanentboenden, Svea Josefsson. Hon föddes 1918 och avled 2013.

Nästa hus som kallades Alvins, har inte varit bebott sedan 1950 och var i så dåligt skick att nuvarande ägare Morgan och Eva-Lena Andersson tvingades riva boningshuset i vintras. Här växte åtta syskon upp under första delen av 1900-talet.

I nästa gård bodde 1920–1947 Algot Karlsson som var morfar till en av medvandrarerna. Ny ägare 1948 blev Axel Magnusson och hans fru Evy. Nuvarande ägare, Åke och Laila Andersson, köpte gården 1987.

Den fjärde fastigheten beboddes fram till 2008 av Åke Gustavsson. Han var en av sex syskon som växte upp på gården. Deras föräldrar var snickaren Otto från Dalstorp och hans fru Lydia som föddes i granngården till Alvins. Bror, en av de sex syskonen fick i 90-årspresent en tur med luftballong.

Vandringen avslutades med fika från egen kaffekorg, som avnjöts i det fina vädret.

Nästa samling var en ekumenisk friluftsgudstjänst på midsommardagen i hembygdsgården Björstorp.

*Ulla Andersson
Ljungsarp*

Höhässjning och gökotta i Rävlanda

Björketorps sockens Hembygdskommitté i Rävlanda har arrangerat ett flertal olika aktiviteter under våren och försommaren.

I slutet av april genomförde vi en bygdevandring i byarna Limmerhult, Grönhult och Klåddegårde i Hindås. Anders Fors guidade oss på äldre farvägar och berättade om gamla sportstugeområden och de olika föreningar som utövade framför allt vintersport på orten. Utefter Mölnaldalsån såg vi också flertalet ruiner efter kvarnar och sågverk.

Vårens arbetskvällar har resulterat i bl a ett nytt staket, målning av byggnader, hässjning av hö och en utökning av den permanenta utställningen som berör snickeri- och hyvleriverksamhet.

Gökottan på Kristi Himmelsfärds dag förlades i år till Värred i Rävlanda. Där hade vi en fantastisk utsikt över Stockasjön, då skogsägaren nyligen huggit ner en massa träd. Väntar man några år så är utsikten borta, så det var lika bra att passa på nu. Malin Svanberg Eliasson berättade om Värredsdeltat och naturinventeringar, en del om byggnader och torp, Stockasjöns egenskaper och omgivning.

Sveriges nationaldag firades för sjätte gången på hembygdsgården tillsammans med Rävlandas övriga föreningar och organisationer. Hembygdskommittén står för flagghissning, nationaldagstal och kaffeservering medan de andra föreningarna visade upp sina verksamheter och genomförde tävlingar och ”prova-på-aktiviteter”. Det är en trivsamt dag som uppskattas av både arrangörer och besökare.

Blomstervandring

Blomstervandring på ”de vilda blommornas dag” är också ett årligt evenemang. Det var ett 20-tal deltagare som trotsade knotten och det gråmulna vädret. Väl framme vid den gamla gårdsruinen visade det sig att det skulle löna sig: himlen sprack upp och blev blå, solen kom fram och knotten gav upp! I år guidades vi i Klippans naturreservat, som ligger mellan Rävlanda och Hindås, av Lotta Olofsson. Lotta var otroligt entusiastisk och inspirerande och hon kunde få vem som helst att vilja lära sig skilja på skogs- och ängskovall, vitmossa och vitlav.

Midsommaraftonens evenemang var som vanligt mycket välbesökt och tangerade nog rekord på gissningsvis närmare 2000 personer. Vi har ingen möjlighet att räkna besökare då de kommer från alla håll och parken har många ingångar. Vi kan dock glädjande

Björketorps sockens Hembygdskommitté. Hässjning. Foto: Malin Svanberg Eliasson

konstatera att vi sålde korv i långa banor, 7,5 kilo kaffe gick åt tillsammans med en ofantlig mängd dricka, hembakade bullar och kakor, så nog var det många besökare alltid! Rävlanda dansgille visade upp en del av sin repertoar av folk- och gammaldans och givetvis blev det ”Små grodorna” runt stängen. Många var vi som arbetade både före, under och efter firandet, men allt flöt på bra. Trötta och nöjda kunde vi framåt kvällen dra oss hemåt och själva fira lite midsommar.

Hembygdsgården används flitigt även för aktiviteter utom föreningens engagemang. Stora delar av året används parken av förskolan som promenerar dit och leker. Grundskolan förlägger en del av gymnastiklektionerna där och i sommar arrangeras utomhusyoga. Det är verkligen en hembygdsgård för alla!

*Malin Svanberg Eliasson
Björketorps sockens Hembygdskommitté*

Gökotta i Värred, Rävlanda. Malin Svanberg Eliasson (i mitten) berättar om Värred och Stockasjön. Foto: Anders Fors

Festlig eftermiddag i Ornunga

Bandklipp. Anders Samuelsson på Sparbanksstiftelsen Alingsås förrättade bandklippningen, assisterad av sina två söner.

Nu är tillbyggnaden på museigården Kyrkebol i Ornunga invigd. Svältornas Fornminnesförening har byggt till ett av husen med en ny köksavdelning, förråd, två vanliga toaletter och en handikapptalett.

Föreningens ordförande Per-Eric Stjerna hälsade välkommen och överlämnade tonen till spelmännen Jenny Gustavsson och Per Oldsberg, som inledde eftermiddagen med Polska från Ornunga. De återkom med flera musikstycken under eftermiddagen.

Flera års funderingar

Stjerna gav en liten tillbakablick och berättade att föreningen i många år haft önskemål om att kunna bygga ett mer ändamålsenligt kök samt att få nya toaletter inklusive handikapptalett.

År 2015 kom ett beslut om EU-pengar för landsbygdsutveckling med särskild inriktning på att hjälpa

besöksnäringen. Det stämde precis med vad man funderade på i föreningen så man skickade in en ansökan 2015, men av olika anledningar dröjde det till våren 2018 innan man fick ett besked, men då var det positivt. Vårgårda kommun och Sparbanksstiftelsen Alingsås har också ställt medel till förfogande. Utan dessa bidrag hade vi aldrig kunnat genomföra bygget, konstaterade Per-Eric Stjerna.

Olika meningar

Inom föreningen fanns det lite olika uppfattningar om hur bygget skulle genomföras. Styrelsen tog hjälp av Västarvet på Länsstyrelsen i Västra Götaland. Nu är bygget klart och Per-Eric Stjerna framförde föreningens tack till de företag som varit engagerade i projektet med Rydler's Bygg AB i spetsen.

Naturligtvis blev det bandklippning och det skötte Anders Samuelsson på Sparbanksstiftelsen Alingsås och så var det dags för invigningsfika.

Avslutningsvis kunde man gå en liten tipspromenad på museigården. Ingen klarade alla rätt, men sex stycken hade tolv rätt och med lottens hjälp utsågs Sven Holmgren till segrare.

Att tillbyggnaden blev jättebra var man ganska överens om när eftermiddagen var slut.

Leif Brunnegård

Sommaröppet hos Husaby Hembygdsgästförening.

Föreningen har öppet sitt sommarkafé under ett antal veckor i hembygdsgården, där våffla med sylt, smörgås eller kaffebröd serveras. Kjell Gustafsson och Runa Nystrand flankerar kassören Berit Tuvehagen. De har också öppet de lördagar då Bondens marknad pågår.

Bondens marknad i Husaby

Bondens marknad. Therese och Joseph Ernedal, Rivendällgården i Kinne-Kleva, tog initiativet till Bondens marknad i Husaby under några sommarlördagar 2018. Det blev så populärt att marknaden har återkommit i år. www.rivendallgarden.com

Therese och Joseph säljer grönsaker, ekologiskt odlade

Att odla ekologiskt och lokalt ligger i tiden. Therese och Joseph Ernedal, Rivendällgården i Kinne-Kleva, tog initiativet till Bondens marknad förra året, och det blev en så stor framgång att arrangemanget har återkommit under fyra lördagar sommaren 2019. Man håller till i trädgården till Husaby hembygdsgård.

På denna marknad kan man förutom grönsaker handla produkter av många slag som t ex honung, kött, mjöl, färskinn, saft, sylt och rapsolja från lokala odlare och producenter.

Husaby Hembygdsgård har samtidigt öppet sin servering, där våfflor med sylt, smörgåsar och kaffebröd serveras.

Lokalbefolkning, turister och matintresserade söker sig hit, träffas och trivs. Samtidigt kanske man passar på att göra ett besök i närbelägna Husaby kyrka.

Therese och Joseph träffades i Nya Zeeland på en gård, som odlade ekologiskt. Ingen av dem har växt upp med lantbruk, utan ursprungligen är de stadsmäniskor. Therese från Sverige och Joseph från Detroit i

USA, men nu lever och arbetar de tillsammans i västgötska Kinnekleva. Paret Ernedal är måna om djur och natur. De är också aktiva i REKO-ringen i Götene. Flera av sina odlingsidéer har de fått från odlare i andra länder, där de vistats.

Monika Moberg Kilefors

Bondens marknad i Husaby. Mimmi Fredriksson säljer olika sorters mjöl från Åker & Äng, Bergman (Grästorps) och Fredriksson (Kestad). På Storegården i Kestad föder dessutom familjen Fredriksson upp köttdjur.

Bondens marknad i Husaby

Götene Biodlarförening.

Sonja Elms och Ingrid Karlsson säljer den mest lokala produkten på Bondens marknad, honung som odlats inte långt från där de står i Husaby. Här visar de upp årets honung.
www.gotenebiodlarforening.se

OliviaEko, Bitterna, Vedum.

Carina Örabäck och Erland Carlsson säljer bland annat saft, sylt samt Skattegårdens rapsolja. Sedan 2004 har OliviaEko samarbetat med Skattegården i Hangelösa. Där odlas och pressas rapsen, och OliviaEko tar hand om oljan som produceras. Därför heter den Skattegårdens olja.
www.oliviaeko.se

**En levande hembygd
öppen för alla!**

Kända och mindre kända Varabor i bild

I sommar bjuder Vara hembygdsförening på bilder av kända och mindre kända Varabor från 1800- och 1900-tal. Alla har bott i köpingen och samtliga har haft betydelse för samhällets utveckling.

Utställningen finns förstås i klassiska Bengtssonska havremagasinet, granne med järnväg och kyrka. Utställningen är öppen lördagar till och med 31 augusti samt 28 september mellan 11 och 15. Och bakom utställningen står alltså som vid tidigare utställningar Vara Hembygdsförening.

Vara köping firar 125 år och därför är det naturligt att människorna som skapade dagens Vara lyfts fram. Bilderna har valts och försetts med namn på personer av medlemmarna i en studiecirkel och i utställningen håller Ingemar Olsson, Bengt Fåglefelt och Sylvie Andersson.

Bilderna kommer från Lars Hasselbergs samling med J A Kocks fotosamling plus privata bilder. Detta kompletteras med historik kring personer, samhälle och bilder. Det finns också tillfälle till en tävling där besökarna kan testa sina kunskaper när det gäller att finna namn till porträtt.

Det handlar alltså om en blandning av mer eller mindre kända Varabor, eller personer som varit väl kända. Som Erik Jansson, de som möjligen glömt honom känner förstås till konditori Nordpolen.

Hans Menzing

En härlig bild av gamla Vara och Varabor förr, lånad från hembygdsföreningens hemsida.

Tidavads urmakeri

Den 6 juni öppnade traditionsenligt Odensåkers Hembygdsförening sitt urmakeri i Tidavad för besök. Föreningen är sedan 1990 ägare till fastigheten, där urmakare Karl Johansson under många år drev ett urmakeri. Som tillverkare av urverk kallades han även fabriköver.

Karl Johansson föddes 1898 i Udenäs i en torparfamilj. Jordbruk intresserade inte Karl utan han började som urmakarlärning i Skövde. Förutom sin lärlingstid var han helt självlärd som urmakare. Utrustning, maskiner och andra verktyg, som saknades, tillverkade han själv, bl a en delningsapparat för att tillverka kugghjul till urverk. De sista tio åren reparerade han enbart stora klockor. Han slutade 1981. Karl var känd som en flitig man. Han var också en hängiven radioamatör och hade en ansevärd kortvågsradioutrustning på ovanvåningen i huset. Han sände över hela världen. Under andra världskriget fick han sin radioutrustning beslagtagna av myndigheterna men startade ett nytt radiobygge direkt efter beslaget.

I maj 1987 avled Karl Johansson ogift i en ålder av 89 år. Arvsfonden tog hand om hela kvarlåtenskapen. I helt orört skick stod hans stuga med hela hans livsverk. Hembygdsföreningen ansökte om att få överta hela fastigheten med inventarier samt 200 000 kr av efterlämnat kapital. Efter flera års väntan fick föreningen överta fastigheten, lösöret och 100 000 kr.

Ett stort tack till Margareta Eklund som visade mig urmakeriet.

Monika Moberg Kilefors

VÄSTGÖTA BYGDEN

Redaktörsgrupp:

Ann-Britt Boman, sammankallande,
Spireavägen 5, 513 35 Fristad, tel 033-26 19 21.
073-9436175. E-post: birgitta.fristad@telia.com

Hans Menzing, Marumstorget 1,
532 32 Skara, tel 0511/12643.

E-post: hans.menzing@telia.com

Monika Moberg Kilefors, ansvarig utgivare,
tel 070-642 56 70, Norra Bergvägen 16B, 541 32 Skövde.

E-post: redvastgotab@gmail.com

eller monika.moberg@blackhornet.me

Övriga i redaktionskommittén:

Jan-Olof Berglund, Stora Rör, Nolgården 3,
540 15 Våring, tel 0708-42 04 53.

E-post: j-o.berglund@telia.com

Bo Björklund, Hövägen 9 C, 446 32 Älvängen,
tel 0303-74 98 78. E-post bo.bjorklund@risveden.com

Tage Brolin, Bäckaskog, Främmedad,
465 97 Nossebro, tel 0512-531 50.

E-post: frammestad@tagebrolin.se

Leif Brunnegård, Asklanda, 447 93 Vårgårda,
tel 0322-66 11 43. E-post: leif.brunnegard@gmail.com

Birgit Carlsson, Ljungås, 519 91 Istorp, tel 070-620 66
66. E-post: bisido@hotmail.com

Anna Faxgård, Bua Skogsslätt, 511 98 Hyssna,
tel 0320-397 77. E-post: anna.faxgard@telia.com

Förbundsordförande: Sven-Åke Mökander,

Markgatan 39, 441 51 Alingsås, tel 0322-67 23 10,
070-672 31 56. E-post: svenake.mokander@gmail.com

Vice förbundsordförande: Jan-Olof Berglund

Förbundssekreterare: Eva Mann (se nedan)

Förbundskassör: Tommy Kroon.

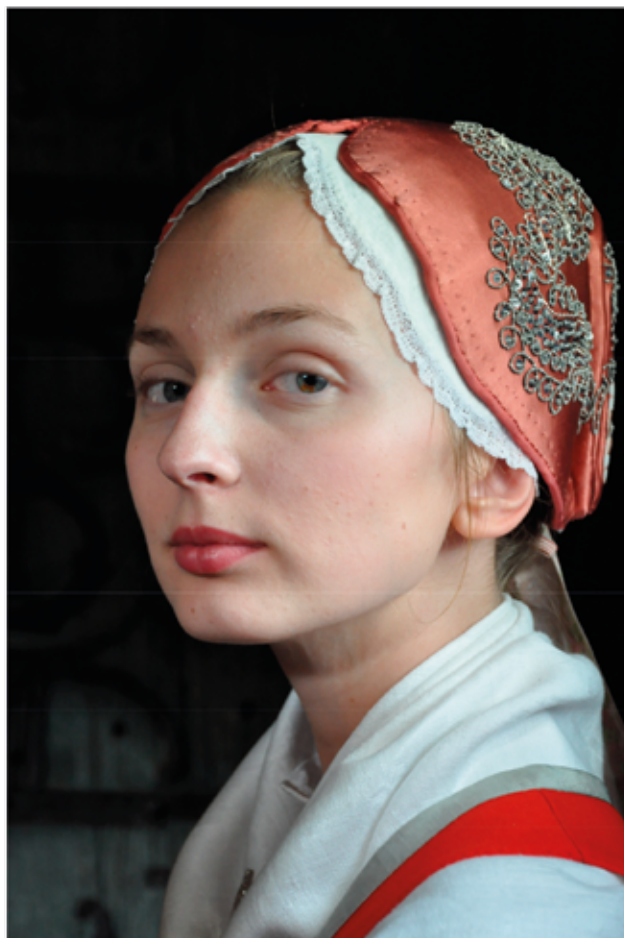
Timmermansgatan 19, 532 33 Skara. 0511-145 49, 0705-
91 24 55. E-post: tommy.kroon@kunskastradet.se

Kanslist: Eva Mann. Västergötlands Hembygdsförbund,
Box 15, 534 21 Vara, tel 0512-105 50, bostad 0511-37 03 30.
Bankgiro: 378-5383. Swish: 123 214 84 19.

**Har Du adressförändring, ring till Eva Mann,
tel 0512-105 50. Arbetstid: torsdagar 9-15.**

Kansliets e-post: vasterg.hembygdsf@telia.com

Västergötlands Hembygdsförbund
Box 15
SE-534 21 Vara

DATUM 12 oktober
TID 9–16
AVGIFT 250 kr
PLATS Textilmuseet Borås
ANMÄLAN 0522-65 33 33
vregion@sv.se
SISTA ANMÄLNINGSDAG 23/9–19

TEXTILFÖRENINGSDAG: **TEXTIL NÄRA LIVET**

Välkommen till en dag tillägnad textil och dess betydelse i våra liv. Textil i glädje och sorg, förr och nu, i livets alla skeden. Textil för självständighet och textil för att förändra världen. Men också textilkonservatorns handfasta tips om hur vi ska ta hand om våra textilier på bästa sätt. Anmäl dig till vregion@sv.se eller ring 0522-65 33 33. Vid anmälan, lämna namn, personnummer, adress samt ev. matallergier. Betala in avgiften 250 kr till bg: 473-4414 (SV), skriv namn på person.

08.45-09.20	Registrering och kaffe
09.20-09.30	Välkommen, Västergötlands hembygdsförbund Margaretha Persson
09.30-10.30	<i>Dra stugan till fest</i> Anneli Palmköld, prefekt, professor i kulturvård med inriktning mot hantverk, Institutionen för kulturvård, Göteborgs Universitet
10.30-11.30	<i>Skötsel och vård av kulturhistoriska textilier</i> Lotti Benjaminson, textilkonservator, Studio Västsvensk Konservering -Västarvet
11.30-12.15	Lunch på The Food Company
12.15-13.00	Visning av Textilmuseets aktuella utställningar, Eva Blomqvist, intendent Textilmuseet
13.00-14.00	<i>Brodera för fred</i> – Almedina Sacic, Bosnisk hercegovinsk-svenska kvinnoförbundet
14.00-15.20	<i>Dräkten i Toarp – från vaggan till gravan</i> Dräktvisning, dräktgruppen Toarp
15.20-15.30	Avslutning och kaffe

Textil nära livet arrangeras av Textilmuseet, Västarvet Slöjd, Studieförbundet Vuxenskolan och Västergötlands hembygdsförbund.
För mer information: vstarvet/foreningsdag.se eller ring Hillevi Skoglund 0706626802.